

Lecture 3

History, Science, and Philosophy

HAMLET İSAXANLI

1 MARCH 2014

THE GREEK WORLD IN THE FIFTH AND FOURTH CENTURIES B.C.

Kroton`lu Filolay/Philolaos

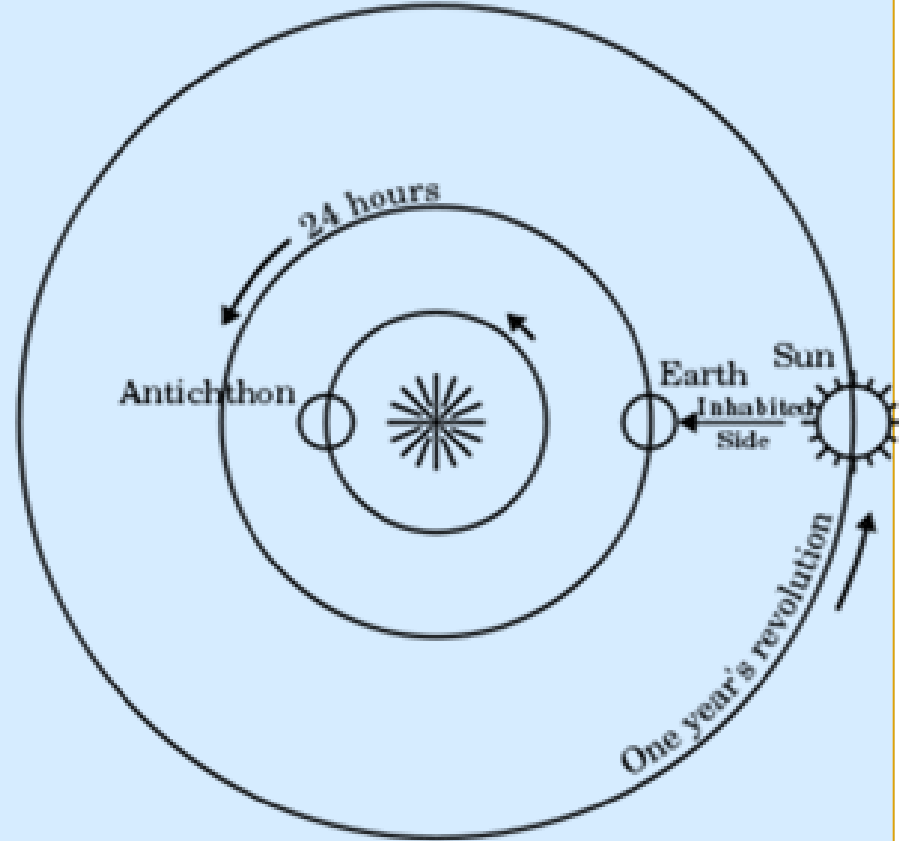
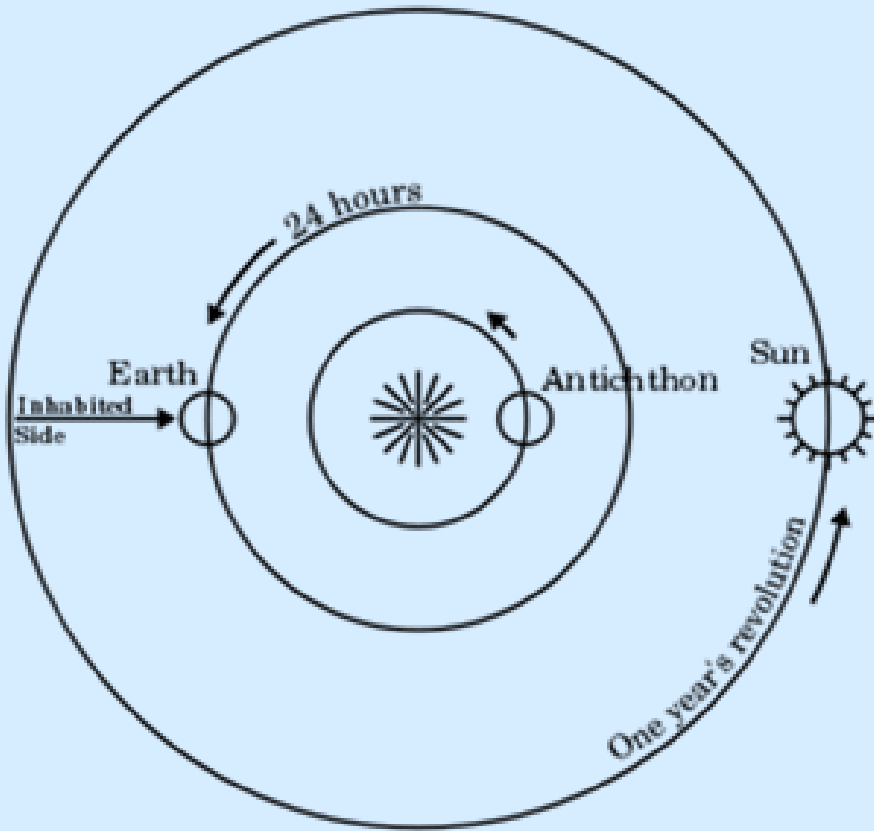

- t.“-470” – t.“-390”
- yazmağa ixtiyar verilən ilk Pifaqorçu
- “Təbiət haqqında”. fraqmentlər
- Mərkəzi Od. Əks-Yer/Antichthon.
Günəş:şəffaf
- Aristotel: cisimlərin sayını 10-a = etmək cəhdi
- Yaşayış Yerin bir tərəfindədir
- Yer mərkəz deyil, planetlərdən biridir
- Musiqi nəzəriyyəsi (harmoniya—oktava)

Geosentrik olmayan dünya modeli

- Solda: gecə. Sağda : gündüz

Elea`lı Parmenides

- **“-6”-cə əsrin 2-ci, “-5”-ci əsrin 1-ci yarısı**
- **“Təbiət haqqında”fəlsəfi poema.fr:
t.160misra**
- **Arabada (2 at) fantastik səyahət.Günəşin qızları**
- **İlahə. Məbəd. Nəsihət**
- **1.Həqiqət yolu (müəyyən). 2. Rəy yolu (qeyri-m)**
- **hisslər aldadıcıdır. İdrak (Logos)!**
- **Boşluq=heç nə. Varolmayan, yəni boşluq yoxdur. Var olan tək şeydir . Monist**
- **Boşluq yoxdur:hərəkət ola bilməz.Anti-dialektik**

Parmenides

- Düşünülmesi mümkün olan=var olan
- Söz/ad varsa, o canlı/cansız olub,var, olacaq!
- Sözün altında dəyişməyən obyekt durur
- Uçan əjdaha?! Rəvayət. Var olan: əjdaha sözü
- M.F. Axundov Ad, xaritə və özü eyni deyil.
- Olmayan şey haqqında düşünmək mümkündür
- Varlığın keçmişi, gələcəyi yoxdur. Təmiz indi
- 3-cünün istisna olunması prinsipi (masa-kitab)
- Dil, spekulyasiya, metafizika.Tam və qəti təkzib?
- Platon,Empedokl,Anaksaqor,Levk/Dem-etiraz

Elea`lı Zenon

- Zeno; “-5”-ci əsrin birinci yarısı?
- Paradokslar (aporie`lər/ çətinliklər)
- *Axilles/Axilleus və tısbağa/tortoise*: hərəkətin mövcudluğunu inkar etmə
- *Dixotomiya* paradoksu: Əvvəl məsafənin yarısını, yarıya çatmazdan əvvəl onun yarısını və sonsuz sayda kiçik məsafələr qət etməli...
- $2 = 1 + 1/2 + 1/4 + 1/8 + 1/16 + \dots$
- əksini fərz etmək (absurd-nəticə: isbat üsulu)
- Aristotel: Zenon`u dialektikanın banisi

Empedokles

- **Siciliya`lı Empedokles (?”-490”-?”-430) filosof, fizik, şair, həkim**
- **B. Russell: Pithaqoras və Empedokles – filosof, peyğəmbər, elm adamı, şarlatan (?!)**
- **çoxsaylı arxe fikri**
- **dörd təməl ünsür: su, torpaq, hava və od**
- **rəssam çeşidli boyalar: təbiətdə 4 ünsür...**
- **Hər şey: insanlar, heyvanlar, bitkilər, tanrılar**
- **köklər daimi birləşmədə və ayrılımda**
- **Birləşmə: Sevgi qüvvəsi**
- **Ayrılma: İxtilaf/Nifrət/Kin (Strife) qüvvəsi**

Empedokles

- Makro səviyyədə əsas iki qüvvə növü
- Ağır ünsürlər mərkəzə, yüngül ünsürlər ətrafa
- kürələr ardıcılığı
- Mərkəzdənqaçma qüvvəsi: Yer düşmür, su-qab
- Kainat (kosmos) yumurtavari şəkildə
- Dəyişmələr: təsadüf və zəruriyyət (-Parm, Pl, Ar)
- bənzər olanların birləşməsi prinsipi
- Bənzər və bənzər olayanla təmas.

“Hər şey düşünür, həzz duyur və acı çəkir”

Empedokles

- hava yer tutur – cisimdir (qab:üzü aşağı su)
- Işıq sonlu (çox böyük) sürətlə hərəkət edir
- Varlıq: Parmenidis`inkinə yaxın. Boşluq-yox
- əvvəl mövcud olmayanın meydana çıxmasını və ya mövcud olanın “yox olabiləcəyini... düşünənlər dəlidirlər” (Saxlanma qanunu!)
- Təşəkkül və dəyişmə var (Parmenidesə zidd)
- Bitkilərin cinsi var!
- Canlının suda, quruda, havada yaşaması
- yaşamaq uğrunda mübarizə edə bilənlər
- ruhun köçməsi. Göz: alov, su

Empedokles

- **Galen: Empedokles həkim kimi**
- **Mağna Graecia tibb məktəbinin banisi**
- **dəridən də nəfəs alınır**
- **təbiəti hisslərsiz dərk etmək mümkün deyil**
- **minlərlə insan pişvazında. Xəstəlik. İmdad**
- **Möcüzə, əfsanə. Etna**
- **demokratiya tərəfdarı**